

LLENGUA DE CARRETER

És obvi que estem més ben comunicats que mai. El telèfon fix, i cada vegada més el mòbil, són hui habituals i es fan servir per a distàncies curtes i llargues. També traslladar-se al poble del costat, a la capital o, si ve bé, a l'estranger és més corrent. Possibilita este fet l'enorme avanç de l'electrònica (que no es veu que puga tocar sostre), dels mitjans de locomoció i de les infraestructures viàries (en expressió que solen emprar els polítics). Viatgem, doncs, molt més que abans. Ho fem moltes voltes per motius justificats i d'altres per causes fútils, simplement perquè ho tenim fàcil. Costa pensar, veient com ens movem hui, que fa unes dècades la majoria sols eixíem del poble si el cas ho requeria. Al poble del costat, amb motiu de les festes. A la fira de Sant Sebastià a la Vilavella, o a la de Sant Blai a Borriana. A la capital tan sols per anar-hi a buscar un metge de renom, comprar el vestit del casament o el de la primera comunió. Als pobles veïns anàvem a peu, amb bicicleta o amb carro, i per anar a València feiem ús del tren o d'un autobús que feia viatges regulars. Este era conegut com *la Paloma*, i *volava* a una velocitat mitjana de trenta quilòmetres per hora, de manera que li costava hora i mitja de fer el recorregut. Era un autobús de trenta-dos places, color blanc i blau i morro llarg. Tenia el volant a la dreta i la baca al sostre, i esta anava sempre molt carregada de paquets. El motor, un *Buik*, cremava com a combustible gas que li proporcionava un gasogen incorporat i que s'abastia de corfa d'ametla. El xofer era el sinyo Enrique Cardo.

Des de sempre han eixit del poble camins veïnals que conduïen als pobles veïns i prenien el nom d'estos. Alguns mantenen encara hui el nom i part del traçat: camí de Moncofa, camí d'Artana o camí d'Onda. Uns altres s'han transformat en carreteres, com el de la Vilavella, el de Borriana o el de Vila-real. Eren camins de terra que els carros llauraven amb les rodes i omplien en alguns trams de carrilades fondes que calia arreglar periòdicament. Així era el camí de Borriana, el més transitat al final del segle XIX i al començament del XX pels carros que anaven *a caixes*. S'anomenava així el transport de la taronja que es confeccionava als magatzems de Nules i que calia fer arribar a l'embarcador (més tard port) de Borriana. Este es feia per mitjà de carros que feien dos viatges diaris arrossegats per *arreates* de dos o tres animals: un bon rossí a barres, una haca mitjana i una lleugera de punteres, ja que així ho requeria l'arrossegament de tan gran càrrega per camins de terra, polsegosos a l'estiu però que als hiverns plovedors es convertien en fangars. Els hòmens que feien este ofici rebien el nom de *carreters*. De *carro* prové també la paraula *carretera*. Arribats ací, convé aclarir que la major part dels hòmens que en un poble agrícola com Nules treballaven amb carro i haca no eren ben bé carreters, ja que també es dedicaven a faenes agrícoles. Estos hòmens eren els *forcats*, nom que ve de la forma de forca d'una de les eines que més usaven: l'aladre. Els carreters pròpiament dits (estament que es considerava a si mateix superior

als forcats) transportaven mercaderies o passatgers valent-se d'un carro, una carreta o algun carruatge adequat. Carreters que jo encara vaig conèixer van ser la família Arnau (*els Blancos*), el sinyo Pepe Castanyer (*el Picanyo*), els germans Romero (*els Romerets*) i altres.

El Diccionari Valencià il·lustra la definició de la veu *carreter* amb una frase ben popular: *renegar com un carreter*, que vol dir blasfemar molt. Tan assumit està este tòpic que continua aplicant-se als camioners, que són els successors actuals dels carreters. Així, es diu *llenguatge de camioner* d'aquell que abunda en l'ús de paraulotes. En descàrrec dels uns i dels altres he de dir que m'he relacionat des de sempre amb totes les branques de la família Arnau i puc dir que sempre els han caracteritzat la correcció en el parlar i l'amabilitat.

Em conten que un carreter que en aquells temps es dedicava al transport de passatgers en una espècie de carruatge-tartana va ser contractat per un capellà perquè el traslladara, junt amb la germana i les maletes, a Borriana. Només pujar al vehicle, la dona li demanà que per favor no fera ús de l'assot, que ella no podia vore que es pegara als animals. Ell li contestà:

-Si no fa falta...

L'home anava cohibit amb aquella companyia, reportant-se en les expressions i en l'ús de l'assot, que portava quiet, autocontrolant-se. El cas va ser que estaven passant un hivern plovedor, el camí era un fangar i en un moment donat s'estacà el carruatge fins al botó en les carrilades que feien els carros que anaven a caixes. El carreter arreava l'animal de bones maneres però l'haca no podia traure el vehicle d'aquell mal pas. Passava el temps i allí estaven enmig del toll. El capellà, que ja es veia descalçant-se i per dins del fang amb la sotana arromangada, li digué:

-Faça *algo* o d'ací no eixim.

A la qual cosa contestà el carreter amb animositat:

-*Pos* tinga en compte que açò és per culpa seua, per tindre'l ací al meu costat.

-No veig la raó, però si és per això, faça's compte que no estic ací i procedisca com cal.

El carreter assampà els ramals, pegant dos estirons forts, i bramà imprecant l'animal. Este, cada expresió blasfema l'associava al consegüent impacte que solia acompanyar-la habitualment (encara que en este cas, en cap moment el carreter no féu ús de l'assot) de manera que, clavant les quatre potes en el fang, s'estirà, tragué les forces, estirà tant com pogué i isqué de l'estacada. La pobra germana del mossén, mentrestant, estava tota roja, com una tomata ben madureta, i ja no sabia quina cara posar; no parava de mirar cap a terra, com buscant on podia amagar-se.

Quan es veren en terreny ferm i el capellà atinà a asserenar-se, digué, amonestant el carreter:

-Home! Això no és, això no és. Què ha fet vosté?

-Mire, jo he fet com vosté m'indicà... *lo* que calia. Traure el carro i sense pegar-li a l'haca... que és *lo* que la senyora volia.